

ESG - vides un sociālie jautājumi, korporatīvā pārvaldība un ilgtspēja. Kam 2025. gadā būs jāpievērš uzmanība arī pie mums?

LMSP apkopojums no ārzemju informācijas vietnēm

“*Environmental, social, and governance*” (ESG) ir saīsinājums investīciju principam, kas par prioritāti izvirza vides jautājumus, sociālos jautājumus un korporatīvo pārvaldību. Ieguldījumus, kuros ņemti vērā ESG apsvērumi, dažkārt dēvē par atbildīgiem ieguldījumiem vai, proaktīvākos gadījumos, par ietekmes ieguldījumiem.

Obligāti ESG ziņojumi, jauni mākslīgā intelekta rīki ESG datu pārvaldībai un pieaugošs tiesvedības risks ir tikai dažas no šā gada aktuālajām tēmām.

2024. gada laikā ESG un ilgtspējas vides attīstība bija dinamiska. Paredzams, ka 2025. gadā šī dinamika pastiprināsies, ņemot vērā ar ESG saistīto noteikumu ieviešanu un iespējamās grozījumus, kā arī nozīmīgus ģeopolitiskus notikumus visā pasaulē. Uzņēmumiem, ieguldītājiem un aktīvu turētājiem būs jāsauglabā elastība un informētība, lai adekvāti reaģētu uz šīm tendencēm, vienlaikus orientējoties enerģētikas pārejā, vērtības ķēžu pastiprinātā pārbaudē un “greenlash” (“greenlash” (no “green” un “backlash”) ir politisks termins, ko izmanto, lai aprakstītu pret vides kustību un zaļo politiku vērstu pretestību.) ESG un ilgtspējas integrēšana korporatīvajās stratēģijās un darbībās prasīs arvien lielāku izsmalcinātību un rūpīgu apsvēršanu, jo īpaši no direktoru un augstākā līmeņa vadītāju puses, kuri ir atbildīgi par šādu jautājumu pārraudzību.

1. Norises ASV

Daudzi novērotāji vēlas noskaidrot, kā nākamā ASV prezidenta Trampa administrācija varētu ietekmēt ESG un ilgtspēju. Neatkarīgi no spekulācijām, būtība ir tāda, ka šie temati turpinās būt joma, kas attīstās un ir kritiski svarīga uzņēmējdarbības noturībai 2025. gadā.

Ņemot vērā republikāņu vadīto Kongresu, sagaidāms, ka Kongresa mēģinājumi rūpīgi kontrolēt klimata organizācijas vai

koalīcijas turpināsies straujā tempā. Jau 2022. gadā konservatīvo štatu ģenerālprokurori rakstīja konkrētiem aktīvu pārvaldītājiem, apšaubot viņu dalību dažādās “neto nulles” un klimata rīcības iniciatīvās un aliansēs, apgalvojot, ka ir pārkāpti pretmonopola un/vai uzticības pienākumi, kā arī patērētāju aizsardzības likumi. Saistītā tiesvedība, ko iesniedza Teksasa un 10 citi štati, turpināsies līdz 2025. gadam. Turklāt 2024. gada nogalē iesniegtās pieprasījuma vēstules, ko ASV pārstāvji nosūtīja dažādiem aktīvu pārvaldītājiem saistībā ar dalību klimata pārmaiņu iniciatīvās, tiks pārceltas uz 2025. gadu. To struktūru valdēm, kuras ir saņēmušas vai pamatoti varētu saņemt vēstules vai tikt pakļautas šādai rūpīgai pārbaudei, arī 2025. gadā būtu regulāri jāinformē par šiem notikumiem. Būs arī jāturpina uzdot vadībai jautājumus par to, kā tā pārvalda riskus, vienlaikus turpinot virzīties uz priekšu un paliekot uzticīga savai publiski izpaustajai uzņēmējdarbības stratēģijai.

2023. gadā daži ASV štati virzīja tā sauktos “godīgas piekļuves” likumus, kas aizliedz uzņēmumiem izmantot sociālās, ideoloģiskās vai politiskās intereses, veicot darījumus ar noteiktiem klientiem. Sagaidāms, ka 2025. gadā līdzīgi federālie tiesību akti tiks atkārtoti ieviesti vai arī tiks ierosināti Valūtas uzraudzības biroja (*Office of the Comptroller of the Currency*) noteikumi. Paredzētas arī diskusijas par to, vai šāds jauns federālais likums vai regulējums var aizstāt štatu likumus, kuru atcelšana varētu samazināt atbilstības slogu finanšu iestādēm vai citām ietekmētajām struktūrām. Papildus Godīgas piekļuves likumiem nākamā prezidenta Donalda Trampa administrācija var novērst daļu juridiskās nenoteiktības ESG un ilgtspējas jomā, ko radīja Baidena administrācijas laikā pieņemto atšķirīgo likumu un politikas virzienu spiediens un vilkme. Republikāņu kontrole ASV izpildvarā un likumdevēja varā, kā arī nesen notikušās saskaņotās izmaiņas tiesu varas jomā, iespējams, varētu mazināt nenoteiktību un spriedzi vismaz federālajā līmenī.

Tomēr, tāpat kā ES un citās starptautiskajās jurisdikcijās, sagaidāms, ka daudzi progresīvi noskaņoti štati dosies “pretējā virzienā.” Piemēram, Kalifornija aktīvi pieprasa, lai tiktu saglabāti klimata pārmaiņu informācijas atklāšanas pienākumi, un vairāki citi štati vēlas sekot tās piemēram. Ņujorka nesen pieņēma likumu par klimata superfondiem, saskaņā ar kuru štats varēs uzlikt jaunas soda naudas uzņēmumiem, kas tiks uzskatīti par atbildīgiem negatīvas ietekmes radīšanā saistībā ar klimata pārmaiņām.

Turklāt atkarībā no nozares un atrašanās vietas dažiem uzņēmumiem būs jāturpina pārvaldīt fiziskos riskus, kas apdraud to aktīvus vai uzņēmējdarbību ekstremālu laikapstākļu dēļ, kā arī jāievēro ārpus ASV spēkā esošie klimata un ilgtspējas tiesību akti un prasības.

Turklāt, ņemot vērā to, ka daudzas ASV struktūras darbojas arī globālā kontekstā, būs jāorientējas ASV federālajās un štatu tendencēs, ņemot vērā iespējamās reputācijas vai darbību riskus, kas saistīti ar novirzīšanos no globālajām ESG tendencēm. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad ASV cenšas novērst ESG un ilgtspējas noteikumu (jo īpaši Eiropas Savienības) ārējo ietekmi, izmantojot tirdzniecības sarunas, tiesību aktus vai citus mehānismus.

2. Attīstības tendences Eiropas Savienībā

ES parlamenta vēlēšanu rezultāti, mainīgā dinamika dalībvalstīs un jaunā Eiropas Komisija nozīmēja, ka 2024. gads vairākām ES vadošajām likumdošanas iniciatīvām, kas saistītas ar ESG, radīja nestabilu virzību. Piemēram, 2024. gada sākumā pastāvēja ievērojama nenoteiktība par to, kā, iespējams, tiks īstenota Uzņēmumu ilgtspējīgas pienācīgas rūpības direktīva ("*Corporate Sustainability Due Diligence Directive*" (CSDDD)). Lai gan CSDDD galu galā tika apstiprināta un iekļauta tiesību aktos, ieilgušās sarunas noteica toni turpmākai pretestībai attiecībā uz ESG un ar ilgtspēju saistītiem noteikumiem, kas vainagojās ar ES Atmežošanas regulas (EUDR) spēkā stāšanās atlikšanu par gadu.

Uzmanības fokusu 2025. gadam noteica Eiropas Komisijas priekšsēdētājas Ursulas fon der Leienas komentāri par "visaptverošas" iniciatīvas potenciālu, lai vienkāršotu ES taksonomiju, Uzņēmumu ilgtspējīgas attīstības ziņošanas direktīvu ("*Corporate Sustainability Reporting Directive*" (CSRD)) un CSDDD. U. fon der Leienas ierosinājumi, ka jebkuras šādas visaptverošas iniciatīvas mērķis ir vienkāršošana, nevis būtiskas izmaiņas, norāda, ka Eiropa cenšas panākt līdzsvaru starp augstu ESG un ilgtspējas standartu saglabāšanu un ekonomikas konkurētspējas nodrošināšanu.

Tomēr pieredze, kas gūta sarunās par CSDDD un EUDR, kā arī CSRD pārņemšana dažās dalībvalstīs, liecina, ka pastāv ievērojama nenoteiktība par to, vai 2025. gadā izmaiņas būs būtiskākas. Iespējams, izmaiņas zināmā mērā varētu atspoguļot

ESG un ilgtspējas regulatīvo prasību vājināšanas tendenci. Šo virzību uz vienkāršošanu daļēji nosaka bažas par stingro noteikumu ekonomisko ietekmi uz uzņēmumiem, jo īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Tā atspoguļo Mario Dragi ziņojumu par Eiropas konkurētspējas nākotni, kā arī pastāvīgo kritiku no dažām valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, par tiesību aktu radīto pārrobežas ietekmi. Tāpēc uzņēmumiem būs rūpīgi jāseko līdzi Eiropas Komisijas darbībai tās pirmajās 100 dienās un jābūt informētiem par iespējamām regulējuma izmaiņām un ilgtermiņa sekām.

3. Obligāti ESG ziņojumi

2025. gads būs pagrieziena punkts obligāto ESG un ilgtspējas pārskatu sniegšanas jomā, kad saskaņā ar ES CSRD pirmo reizi tiks sniegti ES ziņojumi.

Paredzams, ka pirmie ziņojumi, kurus galvenokārt sagatavos Eiropas lielās finanšu iestādes vai struktūras, kuru vērtspapīri ir kotēti ES, tiks sagatavoti 2025. gada pirmajos sešos līdz astoņos mēnešos. Šis brīdis nozīmē pāreju no brīvprātīgiem ESG un ilgtspējas ziņojumiem, kas tradicionāli lielākoties ir bijuši kvalitatīvi, uz obligātiem un uz datiem balstītiem ESG un ilgtspējas ziņojumiem, kuriem tiek piemērota ierobežota trešo personu apliecināšana. Šādu ziņojumu publicēšana tiks rūpīgi izsekota, ņemot vērā to, ka 2026. gadā būs lielāks uzņēmumu skaits, kuriem būs jā sagatavo pirmie ziņojumi. Šādi uzņēmumi pievērsīs uzmanību pieejai, kas pieņemta attiecībā uz prasīto dubulto būtiskuma analīzi, ziņojumiem par klimata pārmaiņu mērķu (jo īpaši 2050. gada) sasniegšanu, ziņošanai par vērtību ķēdēm, ierobežotas ticamības apliecinājumu sniedzēju attieksmei un attiecīgo dalībvalstu iestāžu izpildes (ja tāda ir) apjomam.

Turklāt gaidāms, ka uzņēmumi pievērsīsies dažādiem citiem ziņošanas pienākumiem, piemēram, saskaņā ar *Kalifornijas likumu AB 1305*, kā arī turpmākai ziņošanas prasību ieviešanai saistībā ar Starptautiskās Ilgtspējas standartu padomes (*“International Sustainability Standards Board” (ISSB)*) standartu ieviešanu. Lai izpildītu šīs pārskatu sniegšanas prasības, būs nepieciešama uzticama datu vākšana, pārskatu sniegšanas procesi, kā arī atbilstoša pārvaldība un uzraudzība.

4. Vērtību ķēdes

Paredzams, ka pastiprināsies uzmanība, kas vērsta uz vērtību ķēdēm, kas atrodas tuvāk “*near-shoring*” un “*reshoring*”, ko veicina ģeopolitiskā spriedze, notiekošie piegādes ķēdes traucējumi un regulatīvās prasības, piemēram, CSDDD, EUDR, ES Bateriju direktīva, Likums par uiguru (mazākumtautība Ķīnā) piespiedu darba novēršanu, mūsdienu verdzības ziņošanas prasības un tamlīdzīgi jautājumi. Šo jomu, visticamāk, ietekmēs arī plašāka pretmonopola/tirdzniecības attīstība, jo īpaši saistībā ar Ķīnu.

Uzņēmumiem ir jāturpina pārskatīt savas piegādes ķēdes, lai uzlabotu noturību, samazinātu risku un nodrošinātu atbilstību mainīgajiem standartiem. Tam nepieciešama vispusīga izpratne par vērtību ķēdes dinamiku, tostarp piegādes un ražošanas ietekmi uz vidi un sociālo jomu. Tas nepieciešams īpaši tāpēc, ka regulatīvās tendences arvien vairāk nosaka prasību izsekot vērtību ķēdēm līdz to izcelsmes vietai. Daudziem šādu vērtību ķēžu atklāšanai nepieciešamais laiks un resursi ir neiespējami un/vai nereāli. Kā alternatīvu uzņēmumi var apsvērt potenciālās izmaksas un stratēģiskās iespējas, kas saistītas ar vērtību ķēžu pārstrukturēšanu.

Jo īpaši kritiski svarīgās minerālvielas ir ļoti nozīmīgas pasaules ekonomikai, atjaunojamajai enerģijai un militārajām vajadzībām. Ķīna ir vadošais dažu kritiski svarīgu minerālresursu piegādātājs, un šo preču piegādes ķēdes kļūs arvien vairāk pakļautas rūpīgai kontrolei to klientu piegādes ķēdēs (iespējams, gan ASV, gan Eiropas Savienībā). Paredzams, ka pieprasījums pēc kritiski svarīgākajiem minerāliem palielināsies juridisko prasību kontekstā vai uzņēmumu saistībām samazināt oglekļa emisijas. Tomēr uzmanība tiek pievērsta atbildīgai šo materiālu ieguvei no cilvēktiesību viedokļa. Piemēram, Starptautiskā Enerģētikas aģentūra ir brīdinājusi, ka, neņemot vērā ESG jautājumus, var tikt ierobežota energoapgādes pārejai kritiski svarīgu minerālu piegāde. Tāpēc uzņēmumi var censties atbalstīt savus vērtību ķēdes partnerus, izmantojot apmācību un papildu resursus, un valstis (jo īpaši Latīņamerikā un t.s. Subsahāras Āfrikā) var apsvērt iespēju izstrādāt sistēmas, lai veicinātu šādu minerālu atbildīgu ražošanu un apstrādi, paredzot nākotnē pieaugošo pieprasījumu. Šīm iniciatīvām varētu būt ietekme uz enerģētikas pāreju, tirdzniecības nolīgumiem un ģeopolitisko spriedzi.

Visticamāk, turpinās pastāvēt tiesvedības un reputācijas risks, kas saistīts ar jebkādiem nelabvēlīgiem vides un sociālajiem

jautājumiem, kas konstatēti uzņēmuma vērtības ķēdes kontekstā. Šāds risks var ietekmēt uzņēmuma lēmumu par to, kuros tirgos darboties (piemēram, daži uzņēmumi atklāti apsver iespēju izvairīties no ES tirgus CSDDD rezultātā). Attiecībā uz dažām galvenajām izejvielām pāreja varētu būtiski ietekmēt, radot iespējas citiem ekonomikas reģioniem.

5. “Tradicionālo” vides jautājumu nozīmes pieaugums

“Tradicionālās” vides tēmas, piemēram, piesārņojuma kontrole, ķīmisko vielu pārvaldība un atkritumu apsaimniekošana, kļūst arvien nozīmīgākas, jo pieaug regulējuma un patērētāju uzmanība, kā arī ESG un ilgtspējības informācijas atklāšanas tendences. Regulatīvās un likumdošanas iestādes arvien vairāk pievērš uzmanību šiem jautājumiem, jo pieaug sabiedrības informētība un zinātniskie pierādījumi par šo jautājumu ietekmi uz cilvēku veselību un ekosistēmām.

Piemēram, paaugstināta informētība par per- un polifluoralkilvielām (PFAS) ietekmē darījumu kontroli, ņemot vērā šo vielu plašo izplatību. Aprites ekonomikas iniciatīvas liek pievērst lielāku uzmanību plastmasas izmantošanai (neskatoties uz sarunu pārtraukumu attiecībā uz iespējamo vienošanos par plastmasas izmantošanu), kā arī jaunam un izmantotam iepakojumam. Īpaši svarīgi ir tas, ka detalizēti noteikumi, par kuriem ES politiskās institūcijas vienosies 2024. gadā, pakāpeniski ieviesīs noteikumus, kas paredzēs, ka visā blokā jāizmanto ilgtspējīgāks iepakojums. Uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību Eiropā, būs attiecīgi jāpielāgo savi ražošanas procesi.

No uzņēmumiem tiek sagaidīts, ka tie proaktīvi pievērsīsies tradicionālajiem vides tematiem, ne tikai lai nodrošinātu atbilstību stingrākiem vides aizsardzības noteikumiem, bet arī lai apmierinātu ieinteresēto personu vēlmes un novērstu riskus darījumu laikā. Tas var ietvert ieguldījumus tīrākās tehnoloģijās un pētniecības un izstrādes procesu izveidē, atkritumu apsaimniekošanas prakses uzlabošanā un ilgtspējīgu materiālu un procesu ieviešanā.

6. Koncentrēšanās uz “neto nulles” un Pārejas plāniem

Uzņēmumiem cenšoties sasniegt vērienīgus mērķus klimata jomā, turpina pastiprināti pievērsties “neto nulles” saistībām un enerģijas pārejas plāniem. Arvien vairāk tiek apzināta sarežģītība, kas

saistīta ar t.s.3. Tvēruma emisiju, kas ietver netiešās emisijas no uzņēmuma vērtību ķēdes, mērīšanu un samazināšanu. Uzņēmumi izmanto pragmatiskākas pieejas attiecībā uz 3. Tvēruma emisijām, koncentrējoties uz sadarbību ar piegādātājiem un klientiem, lai panāktu nozīmīgu samazinājumu.

Obligātās ziņošanas prasības arvien vairāk piespiež uzņēmumus atkārtoti izvērtēt un kritiski izvērtēt savas neto nulles saistības un ar klimatu saistītos mērķus. Ar CSRD un citām jaunām pārskatu sniegšanas sistēmām uzņēmumiem, uz kuriem attiecas šie noteikumi, būs pienākums atklāt ievērojamu datu apjomu par saviem mērīšanas procesiem un progresu ceļā uz neto nulles mērķu sasniegšanu. Šāda informācijas atklāšana ir jā sagatavo, ņemot vērā pastiprinātu ieinteresēto personu uzmanību attiecībā uz iespējamu "greenwashing". Šajā kontekstā uzņēmumiem, visticamāk, būs jāizvērtē savas "neto nulles" saistības, tostarp tās, kas noteiktas kā daļa no nozaru apvienībām, lai nodrošinātu, ka atklātā informācija atspoguļo patiesu progresu, un lai saglabātu uzticamību un uzticēšanos investoru, patērētāju un regulatīvo iestāžu vidū.

Turklāt no uzņēmumiem arvien biežāk tiek sagaidīts, ka tie atklās detalizētus plānus, kuros izklāstīts, kā tie plāno sasniegt "neto nulles" mērķus. CSRD noteikumos tiks prasīts atklāt detalizētu informāciju par uzņēmumu pārejas plāniem, un, iespējams, tas pats tiks prasīts arī jaunajā Apvienotās Karalistes Ilgtspējas informācijas atklāšanas prasību sistēmā. Turklāt globāli strādājošiem uzņēmumiem būs jāabalansē noteikumi (piemēram, CSDDD), kas veicina pārejas plānu pieņemšanu un koncentrēšanos uz globālās sasilšanas ierobežošanu līdz 1,5°C saskaņā ar Parīzes nolīgumu, ar jaunās ASV prezidenta Trampa administrācijas mainīgajām prioritātēm. Jo īpaši, lai gan klimata pārmaiņas joprojām ir uzņēmējdarbības, finanšu tirgu un regulējuma virzītājspēks, gaidāms, ka nākamā ASV prezidenta Trampa administrācija atkal atkāpsies no Parīzes nolīguma. Turklāt gaidāms, ka nākamā ASV Vērtspapīru un biržu komisija pārvērtēs aizejošās *Commission and Securities and Exchange Commission (SEC)* klimata pārmaiņu un daudzveidības programmas. Līdz ar to gaidāms, ka jaunās administrācijas laikā palielināsies atbalsts naftas un gāzes nozarei ASV.

Šajā kontekstā uzņēmumiem būs jāapsver globālās sistēmas, vienlaikus līdzsvarojot finansiālās sekas pārejai uz ekonomiku ar

zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni un potenciālās inovācijas un izaugsmes iespējas.

7. Mākslīgā intelekta nozīme un tā saistība ar ESG

Mākslīgajam intelektam (AI) ir aizvien lielāka nozīme ESG stratēģijās, piedāvājot jaunas datu vākšanas, analīzes un ziņošanas iespējas. Šīs mākslīgā intelekta tehnoloģijas var būt spēcīgs rīks, lai uzlabotu ESG datu pārvaldības precizitāti un efektivitāti, ļaujot uzņēmumiem labāk izprast un risināt to ietekmi uz vidi un sociālo jomu un darbības rezultātus. Rezultātā pēdējos gados ir pieaudzis uz ESG un ilgtspēju orientētu AI tehnoloģiju un produktu skaits un sarežģītība. Paredzams, ka šī tendence turpināsies arī 2025. gadā.

Tā kā ESG un ilgtspējas pārskatu sniegšana 2025. gadā un vēlāk arvien vairāk kļūs obligāta, arvien vairāk struktūru, tostarp mazāku uzņēmumu, kam ir būtiska loma uzņēmumu piegādes ķēdēs, visticamāk, izmantos šos AI rīkus, lai precīzi un uzticami apkopotu datus strukturētā un efektīvā veidā.

Tomēr mākslīgā intelekta izmantošana no ESG viedokļa nav bez problēmām. Tās visas ir jāņem vērā. Papildus ievērojamam enerģijas apjomam, kas nepieciešams, lai darbinātu un attīstītu AI sistēmas - ētiskie un sociālie apsvērumi, piemēram, iespējamā algoritmiskā neobjektivitāte, privātuma jautājumi, rezultātu pārbaudes nodrošināšana, lai tie nebūtu maldinoši vai pretrunīgi, - tie visi ir jāņem vērā saistībā ar daudziem AI rīkiem, tostarp tiem, kas ir izstrādāti, lai palīdzētu sasniegt ESG mērķus.

Jauni juridiskie regulējumi, piemēram, Eiropas AI akts, kas stājās spēkā 2024. gada 1. augustā, ievieš papildu regulatīvās prasības saistībā ar AI programmām, tostarp aizliedzot AI izmantošanu noteiktos kontekstos. Tā kā 2025. gadā regulatīvās prasības un ieinteresēto personu uzmanība attīstīsies, uzņēmumiem ir jānodrošina atbildīga AI pārvaldība, risinot šos izaicinājumus, vienlaikus izmantojot AI potenciālu, lai veicinātu ESG rādītājus. Tas ietver skaidras AI izmantošanas politikas un ietvaru izstrādi, kā arī sadarbību ar ieinteresētajām personām, lai veidotu uzticību un pārredzamību.

8. Pieaugošā saikne starp pretmonopola un tirdzniecības politiku un ESG politiku

Pretmonopola, tirdzniecības politikas un ESG mijiedarbība kļūst arvien izteiktāka, jo uzņēmumi cenšas saskaņot savu globālo darbību ar ilgtspējīgu praksi, vienlaikus risinot problēmas, ko rada ekstrateritoriālie (ārzemēs radītie) noteikumi. Tikmēr regulatori visā pasaulē pastiprināti pievērš uzmanību tam, lai nodrošinātu, ka ESG iniciatīvas netīši nerada pret konkurenci vērstu rīcību vai tirdzniecības izkropļojumus, tādējādi uzsverot iespējamās pretrunas starp ESG mērķiem un tirdzniecības politiku. Šī dinamika prasa rūpīgi apsvērt atbilstību un stratēģisko saskaņošanu, jo uzņēmumi cenšas līdzsvarot konkurējošās prioritātes.

Saistībā ar plašāku “*greenlash*” kontekstu pretmonopola tiesību aktu piemērošana arvien biežāk kļūst par instrumentu, ar kuru rūpīgi pārbaudīt ESG iniciatīvas, jo īpaši attiecībā uz iespējamiem pretmonopola pārkāpumiem, kas izriet no sadarbības un nolīgumiem, kuru mērķis ir veicināt klimata, vides un sociālo mērķu sasniegšanu. ASV likumdevēji pēc ievēlētā prezidenta Donalda Trampa inaugurācijas var pastiprināt šo uzraudzību.

Eiropas Savienība pēc Terēzas Riberas iecelšanas par konkurences komisāri un izpildvaras priekšsēdētāja vietnieci “*Tiras, taisnīgas un konkurētspējīgas pārejas*” jautājumos Eiropas valsts atbalsta un konkurences tiesību aktu izpildes nodrošināšanas jomā var tikt pastiprināti ņemti vērā ESG apsvērumi. Komisārei T.Riberai ir līdz šim spēcīgākās “zaļās” pilnvaras no visiem konkurences komisāriem. Terēza Ribeira bija Spānijas ekoloģiskās pārejas ministre un uzņēmās nozīmīgu lomu sarunās par Parīzes nolīgumu, kā arī bija ES galvenā sarunu vedēja COP28 konferencē. Paredzams, ka komisāre T.Ribera izskatīs, kā ES valsts atbalsta un konkurences tiesību aktos var iekļaut vai veicināt ilgtspējības mērķu īstenošanu konkurences tiesību īstenošanā. Komisāres amata pilnvaru sākums sakrīt ar Mario Dragi ziņojuma publicēšanu un Eiropas Komisijas atjaunoto koncentrēšanos uz bloka ekonomikas un rūpniecības konkurētspēju. Komisāre Ribeira ir norādījusi uz plāniem veicināt konkurētspējas programmu, cita starpā izveidojot jaunu valsts atbalsta sistēmu saskaņā ar “*Clean Industrial Deal*”, lai paātrinātu atjaunojamās enerģijas izmantošanu, rūpniecības dekarbonizāciju un tīro tehnoloģiju ražošanu.

Ņemot vērā šo sarežģīto situāciju, uzņēmumiem būtu jāapzinās, ka ir iespējamās regulatīvās pārbaudes un tiesībaizsardzības

pasākumi saistībā ar pret konkurenci vērstu praksi un tirdzniecības ierobežojumiem ESG jomā. Tas var ietvert sadarbību ar politikas veidotājiem un nozares grupām, lai aizstāvētu taisnīgus un saskaņotus noteikumus, kas atbalsta ilgtspējīgu uzņēmējdarbības praksi.

9. ESG un ilgtspēja, “greenwashing” un DEI tiesvedība

Tiesvedību risks, jo īpaši “greenwashing” risks, turpina pieaugt, jo ieinteresētās personas pieprasa lielāku pārredzamību un atbildību. Uzņēmumi tiek pastiprināti kontrolēti, lai pamatotu savus apgalvojumus par ESG un izvairītos no ieinteresēto personu, tostarp patērētāju, maldināšanas. Neraugoties uz strīdiem saistībā ar ESG, paredzams, ka pievērsšanās “zaļās naudas mazgāšanas” jautājumam būs joma, kurā turpināsies atbalsts un pastiprināta kontrole no visām politiskā spektra pusēm.

ASV lielu uzņēmumu saistības klimata jomā arvien biežāk tiek rūpīgi pārbaudītas no patērētāju aizsardzības viedokļa, atspoguļojot plašāku tendenci tiesvedībā vērsties pret uzņēmumiem par to, ka tie, iespējams, maldina klientus par saviem ilgtspējības centieniem un tālredzīgām ambīcijām.

Iespējams, ka pēc Augstākās tiesas 2024. gada aprīlī pieņemtā lēmuma lietā *Muldrow v. City of St. Louis*, ar kuru tika apstiprināta prasība par diskrimināciju darbavietā saskaņā ar Civiltiesību likuma VII sadaļu, pieaugs arī prasību skaits par diskrimināciju darbavietā. Tā kā tiesas piemēro nolēmumu, ka VII sadaļas prasītājam ir jāpierāda tikai “zināms kaitējums” nodarbinātības noteikumam vai nosacījumam, sagaidāms, ka būs “apgrieztās diskriminācijas” lietas, kas vērstas pret iniciatīvām, kuras iepriekš nebija VII sadaļas tiesvedības uzmanības centrā, piemēram, apmācību vai vadības programmas, kas pieejamas tikai noteiktām grupām.

Ņemot vērā topošās prezidenta Trampa administrācijas politikas prioritātes, federālās aģentūras, piemēram, Tieslietu ministrija, Darba ministrija un Veselības un sociālo pakalpojumu ministrija, visticamāk, izmantos tiesībaizsardzības iestādes, lai izmeklētu dažādas daudzveidības iniciatīvas un vērstos pret tām. Paredzams, ka turpināsies arī privātās “apgrieztās diskriminācijas” lietas. Taču uzņēmumiem ir jāpatur prātā, ka tradicionālās diskriminācijas lietas joprojām ir riskantas. Uzņēmumi, kas ir atkarīgi no prasmju, izcelsmes, vecuma u. c. daudzveidības (īpaši

uzņēmumi tehnoloģiju, veselības aprūpes un finanšu pakalpojumu nozarēs), visticamāk, pārskatīs un atjauninās savu praksi un politiku.

Eiropas Savienībā un dalībvalstīs pret uzņēmumiem dažādās nozarēs, tostarp pārtikas, aviosabiedrību, automobiļu un modes, ir ierosinātas skaļas “*greenwashing*” lietas, kuru pamatā ir iespējami maldinoši apgalvojumi par ESG, un to koordinācija ir pastiprināta, izmantojot ES sadarbības tīklu patērētāju tiesību aizsardzības jomā. Lai gan lietas parasti tiek ierosinātas, pamatojoties uz *Negotīgas komercprakses direktīvu (UCPD)*, Eiropas Savienība nostiprina savu regulējumu attiecībā uz videi nekaitīgas komercprakses aizsardzību, pieņemot *Direktīvu par patērētāju iespēju nodrošināšanu zaļās pārejas procesā* (ar kuru UCPD tiek pievienoti īpaši ar vidi saistīti termini) un 2025. gadā, iespējams, pieņemot *Direktīvu par zaļajām prasībām (Green Claims)*. Paredzams, ka lielāki naudas sodi par patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma pārkāpumiem un “*greenwashing*” reklāmu, kas saistīti ar uzņēmumu darbību Apvienotajā Karalistē un Eiropā, pievērsīs pastiprinātu uzmanību šajā jomā.

Uzņēmumiem būs jābūt gataviem reaģēt uz potenciālām juridiskām problēmām un regulatīvām izmeklēšanām saistībā ar ESG prasībām. Lai mazinātu juridiskos un reputācijas riskus, ļoti svarīgi ir pareizi īstenoti pārbaudes procesi un pārredzama komunikācija. Tas ietver padziļinātu ESG iniciatīvu uzticamības pārbaudi, precīzu un konsekventu pārskatu sniegšanu un sadarbību ar ieinteresētajām personām, lai risinātu bažas un vairotu uzticību.

10. Bioloģiskā daudzveidība un dabas kapitāls

Daba kļūst par galveno ESG jomu, jo uzņēmumi atzīst dabas ekosistēmu saglabāšanas nozīmi un to lomu ilgtermiņa ilgtspējā. Šo tendenci nosaka gan normatīvās prasības, gan pieaugošā ieinteresēto personu izpratne par bioloģiskās daudzveidības izšķirošo lomu ekosistēmu pakalpojumu atbalstīšanā un klimata pārmaiņu mazināšanā.

ANO Konvencijas par bioloģisko daudzveidību COP 16, kas tika pārtraukta 2024. gadā Kali (Kolumbija), turpināsies 2025. gada februārī Romā, lai risinātu darba kārtības jautājumus, kas palikuši neatrisināti pēc šīs konvencijas darba pārtraukšanas. Diskusijas ietvers ierosināto jauno resursu mobilizācijas stratēģiju, kuras

mērķis ir līdz 2030. gadam no visiem avotiem nodrošināt 200 miljardus ASV dolāru gadā bioloģiskās daudzveidības iniciatīvām un līdz 2030. gadam samazināt kaitējumu radošās iniciatīvas par vismaz 500 miljardiem ASV dolāru gadā, kā arī potenciāli izveidot globālu bioloģiskās daudzveidības finansēšanas instrumentu, kas paredzēts efektīvai finansējuma mobilizācijai un sadalei.

Privātajā sektorā uzņēmumi integrē dabas kapitāla faktoros savās ilgtspējības stratēģijās, novērtē ietekmi uz dabiskajiem biotopiem un izstrādā plānus bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai un atjaunošanai. Tas var ietvert sadarbību ar dabas aizsardzības organizācijām, ieguldījumus uz dabu balstītos risinājumos un sadarbību ar vietējām kopienām, lai veicinātu zemes ilgtspējīgas izmantošanas praksi. Šādai praksei daudzi uzņēmumi 2025. gadā pievērsīs vēl lielāku uzmanību. Arvien plašāka obligāto ESG pārskatu sniegšanas sistēmu, piemēram, Uzņēmumu ilgtspējīgas attīstības ziņošanas direktīvu (CSRD), parādīšanās, kā arī brīvprātīgo pārskatu sniegšanas mehānismu, piemēram, ar Dabu saistītās finanšu informācijas atklāšanas (TNFD), izplatība liecina, ka uzņēmumi turpinās publicēt vēl vairāk publiski pieejamas informācijas par savu ietekmi uz dabu un bioloģisko daudzveidību.

Secinājumi

Sākoties 2025. gadam, ar vides, sociālajiem jautājumiem un korporatīvo pārvaldību – ESG, saistīto jomu raksturo gan problēmas, gan iespējas. Uzņēmumiem ir jā saglabā modrība un spēja pielāgoties, izmantojot integrētu un stratēģisku pieeju ESG un ilgtspējai (tostarp attiecībā uz lietoto terminoloģiju), lai nodrošinātu uzņēmējdarbības elastīgumu kopumā. Saglabājot informētību un proaktivitāti, organizācijas var orientēties ESG un ilgtspējas jautājumu sarežģītībā un nodrošināt sev ilgtermiņa panākumus pastāvīgi mainīgajā globālajā vidē.

Šie sarežģītie jautājumi, kas ietver arī pamatīgu administratīvo un birokrātisko slodzi, protams, būs svarīgi arī pie mums Latvijā. Mūsu uzņēmumiem jābūt gataviem jau savlaicīgi risināt iespējamās problēmas un atrast pareizos risinājumus izglītojot savus darbiniekus un/vai piesaistot attiecīgos speciālistus.